

Stummer Judit

Katonai alapismeretek a polgári középfokú oktatásban

1. BEVEZETÉS

Magyarország biztonságpolitikai környezetének átalakulása, továbbá a rendszerváltozás eredményeként kibontakozó társadalmi fordulatok a Magyar Honvédség strukturális átalakításán túl, egyúttal a szervezet társadalomban betöltött szerepét is meghatározták. Az önkéntes haderő megszületésével egyidejűleg a szervezet humánpolitikáját, illetve társadalmi kapcsolatait érintően több – egymással integráns – kérdés is napirendre került:

- az ország egyik legnagyobb munkáltatójaként a Magyar Honvédségnek kiképzett, a haza iránt elkötelezett munkavállalókra van szüksége;
- véget ért az a periódus, amikor a fiatal generáció a sorkatonai szolgálat időtartama alatt szerezhette meg honvédelemmel kapcsolatos ismereteit;
- jelentősen csökkent a lakossággal – ezen belül az ifjúsággal – való kapcsolatok száma és intenzitása.

Mivel a honvédelmi felkészítés fontos, az Alaptörvény¹ által is deklarált társadalmi érdek, ezért az államnak – a lakosságtól elvárt ismeretek biztosítása érdekében – gondoskodnia kell arról, hogy az állampolgárok e tudásra szert tehessenek.

Ez a társadalmi igény jelenik meg a 2012-ben elfogadott Nemzeti alaptantervben², amely kiemelt figyelmet fordít a fiatal nemzedék hazafias nevelésére, honvédelmi identitástudatának kialakítására, a honvédelem ügyéhez történő pozitív hozzáállás folyamatos fejlesztésére.

A hazafias és honvédelmi nevelés jelenleg két iskolarendszerű, eredményesen működő alrendszerre épül: a felsőoktatásban egy féléves, választható tantárgyként e-learning módszerrel oktattott honvédelmi alapismeretekre, valamint a katonai alapismeretek közismereti, választható érettségi tantárgyra.

¹ Magyarország Alaptörvénye [Magyar Közlöny, 2011. évi 43. szám, XXXI cikk (1)-(5)].

² 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról (Magyar Közlöny, 2012. évi 66. szám).

2. KATONAI ALAPISMERETEK A POLGÁRI KÖZÉPFOKÚ OKTATÁSBAN

A katonai előképzést folytató intézmények megszüntetése újfajta honvédelmi oktatási rendszer kidolgozását tette szükségessé, amely együtt járt a polgári középiskolák felé történő nyitással. A katonai tanintézetekben több éve oktatott katonai alapismeretek tantárgy anyaga a polgári középiskolákban használható tankönyvvé formálódott. Az akkreditációs eljárást követően a katonai alapismeretek választható közismereti érettségi tantárgy lett,³ amelynek oktatása 2005-ben kezdődött, és az akkor hatályba lépett követelményrendszer alapján a 2011/2012-es tanév végén érettségizett az utolsó évfolyam.

Az „új” katonai alapismeretek kerettantervének, tananyagának, valamint az erre épülő kétszintű érettségi követelmények kidolgozása 2009 márciusában kezdődött. Annak ellenére, hogy a tantárgy neve változatlan maradt, a tananyag felépítése és szellemisége alapjaiban változott meg. Az előző tananyag 8, míg a jelenlegi 20 különböző tárgykört tartalmaz. (A tartalmi változások lényegi eleme, hogy a diákok gyakorlati felkészítéséből és az érettségi követelményekből is kimaradt az egyéni lőfegyverek kezelése vagy a kézigránát működésének számonkérése.)

A tantárgy oktatásának továbbra sem célja a fiatalok katonai kiképzése, vagy a direkt katonai toborzás. Az alapismeretek elsajátításával az alábbi szándékok fogalmazódnak meg a középiskolás diákokkal szemben:

- legyenek tisztában Magyarország NATO-ban és az Európai Unióban betöltött helyével és szerepével;
- értsék meg, hogy a NATO és az EU milyen biztonsági garanciákat jelent hazánk – ezen belül minden állampolgár – számára;
- legyenek tisztában az állampolgárok honvédelemmel kapcsolatos kötelezettségeivel;
- értsék meg, hogy mit jelent napjainkban az egyén szintjén a hazafiság és a hazaszeretet;
- ismerjék meg Magyarország honvédelmi rendszerének fontosabb elemeit, azok működését, a Magyar Honvédség szerepét, feladatrendszerét;
- szerezzenek életszerű tapasztalatokat a szerződéses, a hivatásos és az önkéntes tartalékos katonák tevékenységéről, életéről;
- tegyenek szert olyan gyakorlati ismeretekre, amelyek segítenek fejleszteni a csapatmunkát, az önfegyelmet, a kitartást;
- legyenek jártasak a katasztrófahelyzetekben (természeti, ipari), balesetekben szükséges elsősegélynyújtó feladatokban;
- motiváltak legyenek a katonai pálya választására, az ehhez szükséges ismeretek és képességek elsajátítására, rendelkezzenek információval a katonai pályán történő továbbtanulás lehetőségeiről.

³ Vartman György (mk. őrnagy): Bevezető. In *Tanári kézikönyv a Katonai alapismeretek című tankönyvhöz*. OKKER Kiadó, Budapest, 2006, ISBN 963 8000 15 X.

2.1. A pedagógiai rendszer elemei⁴

A tantárgy pedagógiai rendszere az alábbi – jogszabályokban is megjelent – elemekből épül fel:

- Tankönyv (2011 őszen jelent meg a javított utányomás, HM-69157);
- Munkafüzet (HM-94671);
- Tanári kézikönyv (NKE-2102);
- Kerettanterv [a 17/2004. (V. 20.) OM rendelet módosítása];
- Kétszintű általános érettségi követelmények [172/2011. (VIII. 24.) kormányrendelet, Magyar Közlöny, 2011. évi 98. szám];
- Kétszintű részletes érettségi követelmények [1/2012. (I. 3.) NEFMI rendelet, Magyar Közlöny, 2012. évi 1. szám];
- „A katonai alapismeretek közismereti választható érettségi tantárgy gyakorlati oktatásának és számonkérésének módszertana a középiskolák 9-12. évfolyamán” című, PED/236-1/2011. számon akkreditált pedagógus-továbbképzés.

2.2 A tananyag felépítése

A katonai alapismeretek tantárgy 208 órás, amelyből az elméleti tanórák száma 148, a gyakorlat 42 tanóra. A gyakorlati felkészítés a húsz tárgykörből mindössze hármat érint: térkép-ismeret és tájékozódás a terepen (14 óra), alaki felkészítés (14 óra), egészségügyi ismeretek (14 óra).

A fennmaradó 18 tanóra a 4 tanév során 3 nap bemutató foglalkozást jelent, ahol az elméletben elsajátított ismeretek elmélyítése cél. Ezek a foglalkozások a tervek szerint katonai alakulatoknál zajlanak, ahol a diákok megtekintik a katonák körleteit, a napirend egyes elemeit és néhány kiképzési foglalkozást.

Az emelt szintű érettségire történő felkészítéshez a 100/1997-es kormányrendelet szerint szükséges további 68 órás fakultáció, amely 60 óra elméleti és 8 óra gyakorlati felkészítést tartalmaz (1. és 2. táblázat).

⁴ Dr. Czank László (ny. alezredes): A katonai alapismeretek tantárgy pedagógiai rendszere. In *Honvédségi Szemle*, 2011/65, 6.

1. TÁBLÁZAT: A Katonai alapismeretek tantárgy összesített óraszámái vizsgatípusonként						
Fejezet	Évfolyam	Középszint			Emelt szint	
		Elméleti tanóra	Gyakorlati tanóra	Bemutató tanóra	Elméleti tanóra	Gyakorlati tanóra
A)	9.	36	–	–	–	–
	12.	–	–	–	32	–
B)	10.	22	14	–	–	–
	12.	–	–	–	4	8
C)	11.	46	14	12	–	–
	12.	–	–	–	12	–
D)	12.	40	–	6	12	–
E)	12.	4	14	–	–	–
Összesen:		148	42	18	60	8

Forrás: Dr. Czank László ny. alezredes

2. TÁBLÁZAT: A Katonai alapismeretek tantárgy összesített óraszámái évfolyamonként				
Tanórák száma				
Évfolyam	Elmélet	Gyakorlat	Bemutató	Összesen
9.	36	–	–	36
10.	22	14	–	36
11.	46	14	12	72
12.	104	22	6	132
Összesen:	208	50	18	276
Megoszlás:	75,36%	18,11%	6,52%	100%

Forrás: Dr. Czank László ny. alezredes

Amennyiben az oktatási intézmény lehetőségei megengedik, tanórán kívüli szakkörök keretében a tantárgy szellemiségéhez tartozó, a fiatalok egészségi, pszichikai és fizikai állapotát javító programok is szervezhetők. Több olyan középiskola is van, ahol a közelben lévő katonai alakulat hatékony támogatásával a diákokat közelharcra és egyéb olyan ismeretekre tanítják (pl. túlélési technikák), amelyeket a későbbiekben akár civil állampolgárként is tudnak kamatoztatni.

3. A KATONAI ALAPISMERETEK TANTÁRGY HAZAFIAS ÉS HONVÉDELMI NEVELÉSBEN BETÖLTÖTT SZEREPÉNEK VIZSGÁLATA

A fiatal generáció hazafias és honvédelmi nevelésére hivatott, a polgári közép- és felsőoktatásban évek óta jelen lévő tantárgyakkal összefüggésben hiányoznak azok az empirikus vizsgálatok, amelyekből a tananyag, illetve a tantárgy oktatásával összefüggő rendszer fejlesztéséhez nélkülözhetetlen, a döntéshozatalt megalapozó, a további szakmai munkát (pl. toborzással, kommunikációval kapcsolatos feladatok) meghatározó információk nyerhetők.

Ennek hiányát felismerve a 2010/2011-es tanévben a köz- és felsőoktatási intézményekben a katonai alapismeretek, illetve a honvédelmi alapismeretek tantárgyakra vonatkozóan átfogó, az aktuális állapotot felmérő primer kutatást végeztem⁵ Vizsgálatom a 2011/2012-es tanévben folytattam, eredményét – jelen terjedelmi korlátokat figyelembe véve – az alábbiakban teszem közzé.

A primer adatfelvétel kvantitatív módon (önkitöltős kérdőív) történt, az adatelemzés kvantitatív formában (statisztikai eszközökkel) zajlott, azonban a kérdőívek egyes kérdései lehetőséget adtak kvalitatív jellegű elemzésre is. Tekintettel arra, hogy a vizsgálat két különböző mintán történt, ezért ennek megfelelően két kérdőívet készítettem, amelyek többek között intervallumskálát (Likert-skála, rangsorskála, szemantikus differenciál skála), ellenőrző kérdéseket (pl. pályorientáció, érettségire való hajlandóság), többkimenetelű és nyitott kérdéseket is tartalmaztak.

A mintavételi eljárásban két célsokaság szerepelt: a katonai alapismeretek tantárgyat tanuló diákok és a tantárgyat oktató pedagógusok. Az alapsokaság reprezentálása érdekében az intézmények kiválasztása során tekintettel voltam az iskolák földrajzi elhelyezkedésére, feladatellátási típusára, valamint a tantárgy bevezetésének kezdetére. A kiválasztott intézmények vezetőinek továbbítottam elektronikus úton a diákoknak és a pedagógusoknak szóló kérdőíveket.

Kutatásomban – az előző évhez hasonlóan – alapvetően arra kerestem választ, hogy a vizsgálat célcsoportját képező

- középfokú oktatási intézményekben tanuló diákok:
 - milyen motiváció alapján döntöttek a katonai alapismeretek tantárgy mellett;
 - milyen véleményt alkotnak a tananyagokról;

⁵ Stummer Judit: *A honvédelmi ágazat ifjúságpolitikai koncepciójának marketingszemléletű bemutatása a KatonaSuli programon keresztül*. Diplomadolgozat, Szent István Egyetem Marketing Intézet, 2011.

- mennyire tájékozottak a Magyar Honvédséget, a katonai szolgálatot illetően, továbbá ismereteik milyen forrásból származnak;
 - esetlegesen mutatnak-e hajlandóságot a hivatásos vagy szerződéses katonai szolgálat vállalása iránt.
- a katonai alapismeretek oktatói (ezzel összefüggésben a tantárgyat oktató iskolák):
- milyen motivációból döntöttek a tantárgy bevezetése mellett;
 - jelenleg mely évfolyamokon, hány főnek oktatják a tantárgyat;
 - hogyan vélekednek a rendelkezésre álló, a tantárgy oktatását biztosító feltételekről, továbbá a katonai alapismeretek tananyagáról.

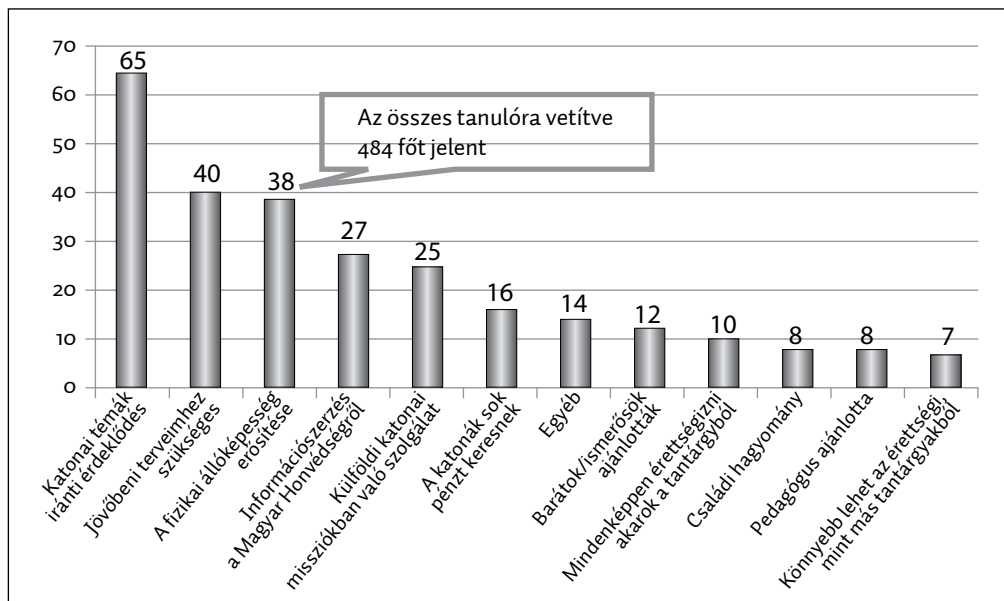
3.1. Katonai alapismeretek – a diákok nézőpontjából

A felmérés a 2011/2012-es tanév II. félévének végén, 2012. május és június hónapban zajlott a tantárgyat oktató mintában szereplő közép fokú intézményekben. Az íveket a megkeresett 15 iskola közül 12 intézmény küldte vissza.

A katonai alapismeretek választásában szerepet játszó motivációs tényezők

A kérdőívben megadott válaszok közül egyetlen tényező bizonyult jelentősnek: a diákokat leginkább a katonai témák iránti érdeklődés vonzotta (65%), a Magyar Honvédségről való információszerezést azonban mindössze 27 százalékuk említette (1. ábra).

1. ÁBRA: A katonai alapismeretek tantárgy választásának motivációs alapja (%)

Forrás: saját empirikus vizsgálat adatai. (A megadott válaszlehetőségek közül többet is megjelölhettek a tanulók.)

A rangsorskála második helyén (40%) a jövőbeni tervekkel kapcsolatos indíttatás áll. Amennyiben ezt az eredményt az összes, jelenleg katonai alapismereteket – nappali képzési munkarendben és nem szakkörben – tanuló fiatalra (1200 fő) vonatkoztatjuk, akkor 484 fő az, aki későbbi tervei miatt választotta a tantárgyat. A fiatalok valamivel több mint egyharmada (38%) fizikai állóképességének fejlesztését várja a katonai alapismeretek gyakorlati részének elsajátításával. A megkérdezettek 10 százalékát a tantárgyból tehető érettségi vizsga ösztönzi.

A választás motivációjára mindössze egy szűk kör (8%) esetében volt hatással a pedagógus ajánlása. Megítélésem szerint azonban, a tantárgy jövője szempontjából nem elhanyagolható kérdés akár a jelenlegi oktatók bizalmának növelése, akár a potenciális tanárok megnyerése az oktatás feltételrendszerének javításával, illetve a kommunikáció révén.

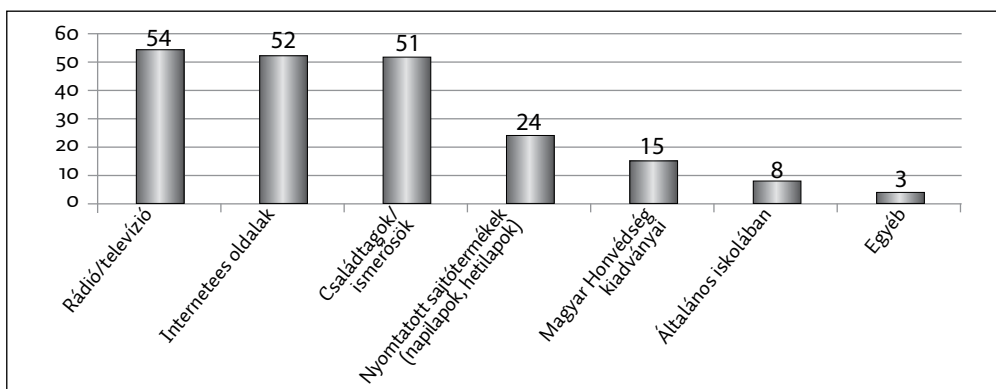
A Magyar Honvédségről szerzett ismeretek a tantárgy tanulása előtt

A vizsgált populáció több mint kétharmadának (69%) minimális ismeretei voltak a Magyar Honvédséget illetően. A középiskolások 19 százaléka állította, hogy a tantárgy tanulása előtt semmilyen információval nem rendelkezett a Magyar Honvédségről, 12 százalék viszont úgy nyilatkozott, hogy meglátása szerint, eléggé jártas volt már a témában a katonai alapismeretek tanulását megelőzően is.

Az információszerzés forrásai

Azok körében, akik már rendelkeztek több-kevesebb ismerettel (317 fő), arra kerestem választ, hogy a Magyar Honvédségről szerzett információi milyen forrásból származnak. A középiskolások körében – csakúgy, mint általában a fiatal generáció többi szegmensében is – megfigyelhető az internet térnyerése a többi médiummal szemben: a megkérdezettek 52 százaléka a világhálóról tájékozódik. Nem elhanyagolható ugyanakkor a hagyományos elektronikus csatornákból (54%), valamint a családtagoktól/ismerősöktől származó (51%) értesülések aránya. Úgy gondolom, hogy utóbbi esetben az egyén szűkebb környezetének véleményformáló szerepét semmiképpen sem lehet figyelmen kívül hagyni (2. ábra).

2. ÁBRA: A Magyar Honvédségről szerzett információk forrásai (%)

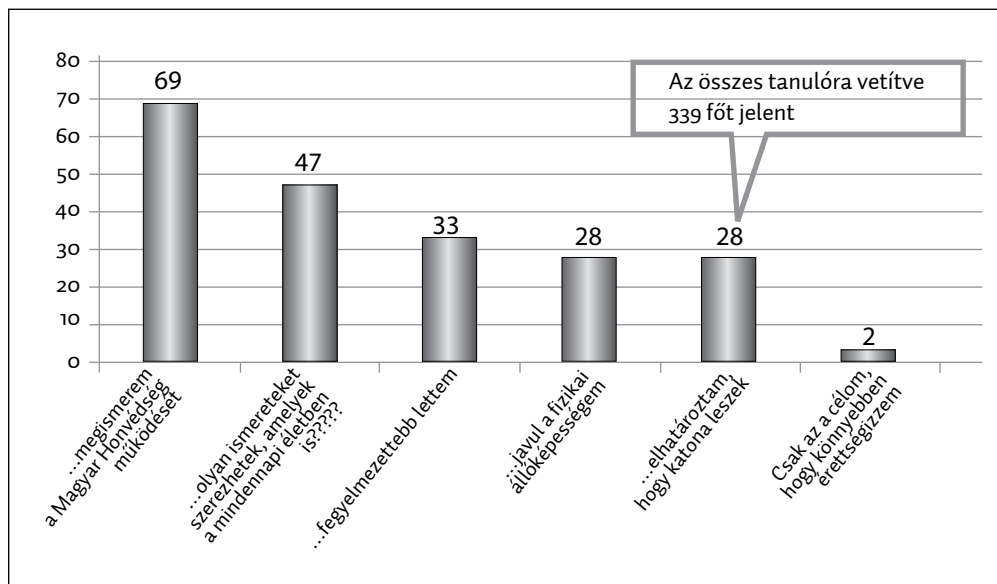

Forrás: saját empirikus vizsgálat adatai. (A megadott válaszlehetőségek közül többet is megjelölhettek a tanulók.)

A tantárgy ismeretanyagának elsajátítása során kialakult vélemények

Kutatásomban választ kerestem arra is, hogy a diákok hogyan vélekednek a katonai alapismeretekről a tantárgy tanulása közben. A 3. ábrából egyértelműen kitűnik, hogy a rangsor első helyén (69%) a Magyar Honvédségről megszerzett ismeretek állnak, vagyis a megkérdezettek közül ennyien gondolták úgy, hogy a tananyag révén átfogó képet kapnak/kaptak a MH működéséről, feladatairól.

3. ÁBRA: A tananyag elsajátítása során kialakult vélemények megoszlása (%)

Forrás: saját empirikus vizsgálat adatai. (A megadott válaszlehetőségek közül többet is megjelölhettek a tanulók.)

Viszonylag sokan – a diákok közel fele (47%) – úgy gondolják, hogy a tananyag a mindennapi életben is jól használható. Érdekes vagy inkább elgondolkodtató az a tény, hogy a fiatalok egyharmada úgy látja, hogy fegyelmazettebbé vált a tantárgy tanulása folyamán. A fizikai állóképesség fejlődése – amely egyúttal a tantárgy választásának egyik mozgatórugója is volt – a minta 28 százalékánál következett be.

A kérdőív adatainak feldolgozása után kiderült, hogy a katonai pálya választása a gyerekek 28 százalékánál fogalmazódott meg a tantárgy tanulása során. Az összes, jelenleg katonai alapismereteket iskolarendszerű képzésben tanuló diákra vonatkoztatva ez aktuálisan 339 főt jelent.

A Magyar Honvédség megítélése a tantárgy teljesítése során

A válaszok összesítése után bebizonyosodott, hogy a katonai alapismeretek tanulása a megkérdezettek 34 százalékánál alapvetően nem változtatta meg a Magyar Honvédségről

korábban kialakult képet. Számottevő azonban az a létszám, a diákok több mint fele (52%), akiknél jelentős mértékű, pozitív irányba történő elmozdulás volt tapasztalható. Jelentős mértékű, negatív irányú véleményváltozást a diákok 2 százaléka jelölt meg. (Annak kiderítésére, hogy fentiekben milyen mértékben játszik szerepet az adott oktatási intézmény közelében található katonai alakulat, a gyakorlati foglalkozások zökkenőmentessége vagy éppen az oktató felkészültsége, leginkább egy újabb, kvalitatív technikákat alkalmazó vizsgálat lenne hivatott.)

Igaz ugyan, hogy a kérdésfeltevésben csak a Magyar Honvédségről alkotott kép szerepelt, azonban az intézmény megítélése egyben az ott dolgozókra is vonatkoztatható, így valószínűnek tartom, hogy a fiatalok hasonlóképpen vélekednek a honvédség kötelékében szolgálatot teljesítő katonákról is.

Érettségi utáni tervek

Következő kérdésem arra vonatkozott, hogy a tantárgyból történő érettségi vizsgát követően vajon mennyien fontolgatják a katonai pálya választását. A megkérdezett diákok számottevő része (30%) nem tudott, vagy nem akart válaszolni a feltett kérdésre.

A mintába került tanulók közel egyharmada (32%) a Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kart⁶ jelölte meg mint az érettségit követő intézményt. A diákok 16 százaléka tervezi, hogy a szentendrei MH Altiszti Akadémiára⁷ jelentkezik érettségi után. A fiatalok 16 százalékának jelenlegi szándéka, hogy a Magyar Honvédség szerződéses légénységi állományába kerüljön a vizsgák után.

Megjegyzendő, hogy a felmérés nem vizsgálta a mintában szereplő fiatalok önkéntes tartalékos katonai szolgálatvállalás iránti hajlandóságát, de úgy vélem, hogy a kapott adatok tükrében – ha csak korlátozottan is, de – előre jelezhető a fiatalok ilyen irányú szándéka.

A katonai alapismeretek tananyag megítélése

A következőkben a diákoknak 5 fokú, szemantikus differenciál skála alapján kellett véleményt alkotni a tananyagról. A válaszadók közel egyharmada (32%) úgy értékelte, hogy az ismeretanyag viszonylag könnyen érthető, ugyanakkor további 38 százalék szerint közepesen nehéz az anyag.

Az elsajátításra szánt időtartamot tekintve a diákok mindössze 19 százaléka látta úgy, hogy aránylag rövid idő alatt meg lehet tanulni a leckéket, a megkérdezettek 39 százaléka azonban úgy véli, hogy relatíve hosszú a tanulásra fordított idő. Az ismeretanyag szerkezetét a fiatalok csaknem egyharmada logikus felépítésűnek találja, a többiek (34%) csak viszonylag tartják logikusnak. A diákok közel fele (49%) szerint nagyon érdekesek a témakörök, és mindössze 3 százalékuk értékelte unalmasnak a tananyagot.

6 A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, a Rendőrtiszti Főiskola, valamint a Corvinus Egyetem Közigazgatástudományi Kar integrációjával 2012. január 1-jétől jött létre a Nemzeti Közszerződési Egyetem.

7 A MH Kinizsi Pál Tiszthelyettes Szakképző Iskola és a MH Központi Kiképző Bázis integrációjával jött létre a MH Altiszti Akadémia.

Kötelező tantárgy legyen-e a katonai alapismeretek?

A fiataloknak mindössze 5 százaléka nem tudott vagy nem akart nyilatkozni arról, hogy intézményükben kötelező legyen-e a jövőben a katonai alapismeretek tantárgy. Az igennel válaszolók voltak többségben, 70 százalékuk (52 lány, 219 fiú) mondta azt, hogy legyen kötelező. A kérdésre nemmel válaszolók aránya viszont 25 százalék (26 lány, 72 fiú) volt.

A kérdésfeltevés során nem voltak előre meghatározott válaszvariációk, a diákoknak saját szavaikkal kellett befejezni azt a megkezdett mondatot, amellyel egyetértettek. Az alábbiakban néhány jellemző pro és kontra véleményt tesztek között:

Igen, mert...

- „...ez nagyon fontos főleg azoknak, akik katonának készülnek, és akik fegyelmeztettebbek akarnak lenni.”
- „...nagyon hasznos tantárgy, az embereknek alapvető ismereteket biztosít.
- ...kell, hogy a diákok tanuljanak egy kis fegyelmet és tisztességet.”
- „...olyan ismereteket szerezhettek, melyek a mindennapi életben is hasznosak. Ráadásul érdekes tantárgy.”
- „...fontos a hazaszeretetre való nevelés.”
- „...így a többi diák is megtudhatja, hogy milyen a katonák élete, és hogy mit tesznek kockára a haza védelméért.”
- „...legalább a fiatal középiskolás korosztály is megtanulja, mi az a Magyar Honvédség, és más véleményt alkotnak róla.”
- „...fegyelmet visz a többi tanórába is.”
- „...sokkal több mindent tudnak értelmezni, amit a televízióban látnak.”

Nem, mert...

- „...szerintem az nem jó, ha valakinek muszáj, inkább lehessen választható.”
- „...azoknak a diákoknak, akik nem szeretnék ezt tanulni, nem szabad erőltetni.”
- „...nem mindenki szereti a katonai dolgokat, és akinek nem tetszik, az nem fog erre a tantárgyra nagy erőket mozgósítani, és ennek eredménye lehet az év végi megbukás.”
- „...akit nem érdekel, az csak rontaná a színvonalat.”
- „...nem szeretném elsajátítani érettségéhez, egyszerűen csak megismerni.”
- „...szerintem az életben nem fogom használni, de az órák nagyon érdekesek.”
- „...nem szeretném másra ráerőszakolni, aki nem szeretné.”

A válaszokból megfigyelhető, hogy a támogató érvek között gyakori a hasznos és nélkülözhetetlen ismeret, a fizikai kondíció fejlesztése, de mindezek mellett feltűnően sokszor szerepel a fegyelem, a rend, a tisztelet és a becsület iránti kíváncsóság. A megfogalmazott igények azonban, véleményem szerint, már jóval túlmutatnak a tantárgyi kereteken, az elvárások háttérben meghúzódó okok feltárása szociológiai kategória.

A katonai alapismeretek kötelezővé tételét elutasító fiatalok leginkább az önkéntes elhatározáson alapuló döntés fontosságát, valamint a diákok téma iránti érdeklődésének eltérő mértékét hangsúlyozzák.

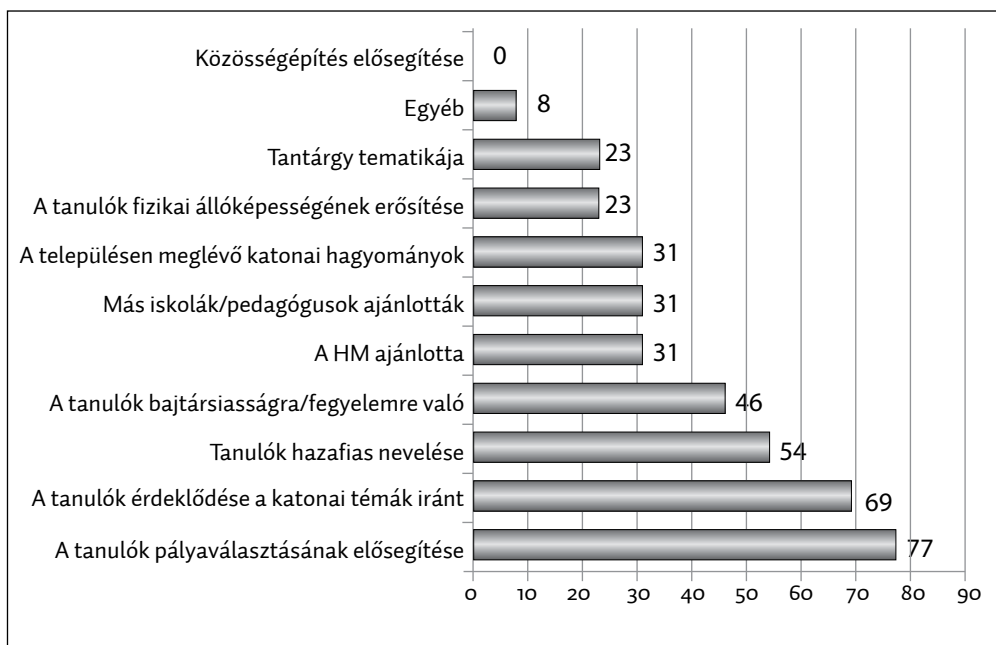
3.2. Katonai alapismeretek – az oktatók szemszögéből

A katonai alapismeretek tantárgyra vonatkozó, oktatók körében történő vizsgálat a tanulók felmérésével azonos időben zajlott, önkéntes kérdőíves megkérdezés módszerével.

A katonai alapismeretek bevezetésében szerepet játszó motivációs tényezők

Az iskolákban a tantárgy bevezetésének hátterében, a kérdőívben felsorolt indokok közül kettő különösen fontosnak bizonyult. Az intézmények leginkább a tanulók pályaválasztásának elősegítése (77%), illetve a diákok katonai témák iránt való érdeklődése (69%) miatt döntöttek a tantárgy elindítása mellett. A rangsorban hangsúlyos szerep jutott továbbá a fiatalok hazafias nevelésének (54%) is (4. ábra).

4. ábra: A Katonai alapismeretek tantárgy bevezetésének motivációs alapja (%)

Forrás: saját empirikus vizsgálat adatai. (A megadott válaszlehetőségek közül többet is megjelölhettek a tanulók.)

A tantárgy oktatásával kapcsolatos jellemzők

A megkérdezett középiskolákban a 2011/2012-es tanévben összesen 745 fő tanulta a tantárgyat, évfolyam szerinti megoszlásukat a 3. táblázat szemlélteti. Vizsgálatomban az összlétszám felét (52%) kérdeztem meg. A katonai alapismereteket országos szinten iskolarendszerű képzésben aktuálisan mintegy 1200 gyerek tanulta, a kutatásba bevont megkérdezettek a sokaság 32 százalékát alkotják.

3. TÁBLÁZAT: A katonai alapismereteket tanuló diákok évfolyam szerinti megoszlása (%)		
Évfolyam	Fő	%
9.	315	42
10.	227	30
11.	153	21
12.	50	7
Összesen	745	100

Forrás: saját empirikus vizsgálat adatai.

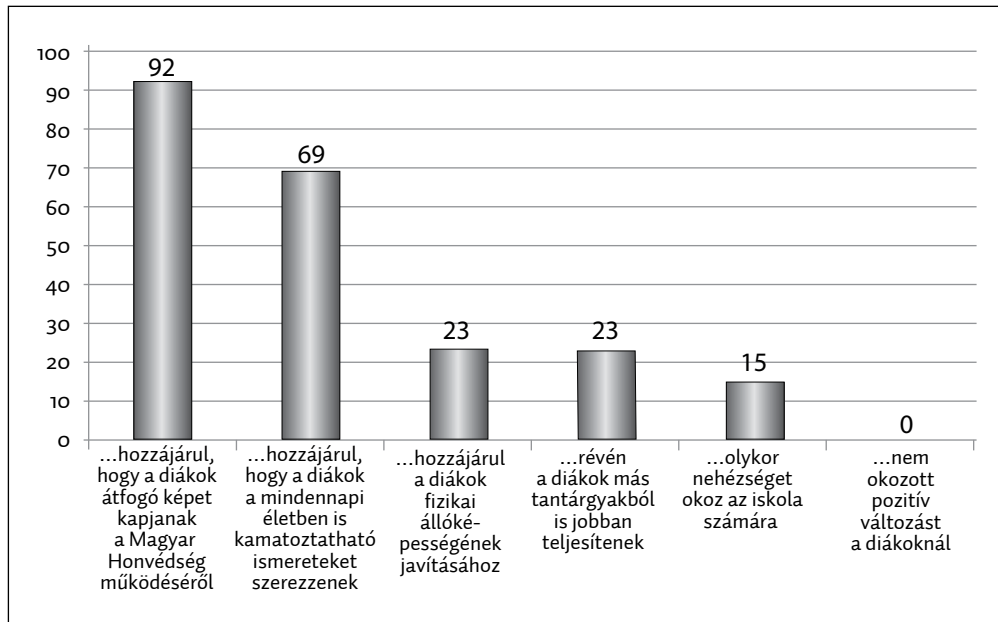
A katonai alapismeretek elméleti oktatása a felmérés szerint minden iskolában megoldott. Négy helyen az iskola főállású pedagógusa, öt intézményben nyugállományú katona, három helyen aktív katona, egy iskolában nyugállományú határőr, további egy helyen nyugállományú rendőr is oktat. (A megkérdezett intézmények között vannak olyanok, ahol más-más oktatja az elméleti és a gyakorlati ismereteket.)

A gyakorlati képzést tekintve már közel sem ilyen kedvező a kép. Az iskolák egynegyedének gondjai vannak e téren. Az oktatási intézmények azonban igyekeznek ezt kompenzálni, és keresik a kapcsolatot a Magyar Honvédséggel. Alakulattal, toborzóirodával, honvédséghez kötődő társadalmi szervezettel alakítottak ki együttműködési megállapodást. Sajnos három iskola semmilyen honvédségi kapcsolattal sem rendelkezik.

A katonai alapismeretek megítélése, javaslatok

A vizsgálatba bevont oktatókat a továbbiakban arra kértem, hogy a diákok szempontjából értékeljék a tantárgy ismeretanyagát. Az 5. ábrából kitűnik, hogy az oktatók jelentős része úgy véli, hogy a tantárgy segít abban, hogy a tanulók átfogó képet kapjanak a Magyar Honvédség működéséről, feladatairól. A megkérdezettek közül sokan vélik úgy, a tananyag alkalmas arra, hogy a fiatalok a mindennapi életben is hasznosítható ismeretekre tegyenek szert. Néhány (23%) oktató szerint a tantárgy gyakorlati része hozzájárul a diákok fizikai kondíciójának fejlesztéséhez, illetve akadtak olyanok is, aki szerint a tanulók jobban teljesítenek más tantárgyakból is.

5.ÁBRA: A katonai alapismeretek tananyagának megítélése (%)

Forrás: saját empirikus vizsgálat adatai. (A megadott válaszlehetőségek közül többet is megjelölhettek a tanulók.)

Az oktatókat arról kérdeztem, hogy megítélésük szerint melyek azok a tényezők, amelyek segítenék a tantárgy hatékonyabb elsajátítását. A megadott tényezőket 5 fokú skálán kellett rangsorolniuk. A válaszadók nélkülözhetetlennek tartják a szaktárca anyagi támogatását és a honvédség által szervezett sportnapok, katonai táborok lebonyolítását. Ugyancsak nem nélkülözhető a HM által biztosított, egyes tantárgyakhoz kapcsolódó oktatási, illetve digitális taneszköz és módszertani kiadvány kifejlesztése.

Nagy segítség lenne a missziós tapasztalattal bíró katonák tájékoztató előadása, vagy az oktatás tapasztalatainak megosztása a pedagógusok körében. A megkérdezettek szerint hatékonyabbá válna az oktatás tanulmányi vetélkedőkkel, illetve nagy segítség lenne az iskolák támogatása az érettségi lebonyolításában (pl. érettségire felkészítő szervezése). Az oktatók háromnegyedének meglátása szerint a katonai alapismeretek oktatását elősegítené, ha a gyerekek már az általános iskolában információt kaphatnának a témában, például szakkörök, rendezvények látogatása formájában.

Választható vagy kötelező legyen-e a katonai alapismeretek tantárgy

Arra a kérdésre, hogy intézményükben továbbra is választható legyen-e a katonai alapismeretek tantárgy, a megkérdezettek mindegyike igenlő választ adott. A tantárgy kötelezővé tételéről már megoszlanak a vélemények, hiszen heten úgy nyilatkoztak, hogy erre nincs szükség, mivel a tantárgynak még „ki kell fornia”, illetve a kötelező jelleg sok tekintetben

tönkre tehetné az eddigi eredményeket, ellenben a honvédelmi nevelést – nem tanórai keretek között – kötelezővé lehetne tenni.

Megoszlanak a vélemények a tekintetben is, hogy kötelező legyen-e a tantárgy az ország valamennyi középiskolájában. A nemmel válaszolók szerint hitelét vesztené a tantárgy, és nincs elegendő oktató sem, továbbá nem minden iskolának ez a fő profilja. Az igenlők szerint, a sorkatonai szolgálat eltörlése óta a fiatalok nem kapnak katonai ismereteket. A tantárgy a fiatalok személyiségfejlődését szolgálná, és egyszerűsített anyaggal lehetne kötelező.

4. ÖSSZEGRZÉS

A katonai alapismeretek tantárgy népszerűsége az új tananyagnak és a kidolgozott pedagógiai rendszernek köszönhetően 2010 óta folyamatosan növekszik. A jelenlegi tananyag tartalma és az oktatási célok megfelelnek a hazafias és honvédelmi nevelés céljainak, továbbá az emelt szintű érettségi lehetőségének megteremtésével a téma iránt mélyebb érdeklődést mutató diákok is megtalálják a nekik szükséges mélységű ismeretanyagot.

A közeljövő kiemelt feladata, hogy legyen elég, a jogszabályokban meghatározott követelményeknek is megfelelő, jó felkészült pedagógus.

IRODALOM

- Magyarország Alaptörvénye [Magyar Közlöny 2011. évi 43. szám, XXXI cikk (1)-(5)]*
110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. In *Magyar Közlöny*, 2012/66. sz.
- DR. CZANK László (ny. alezredes): A katonai alapismeretek tantárgy pedagógiai rendszere. *Honvédségi Szemle*, 2011/65, 6. sz.
- STUMMER Judit (2011): *A honvédelmi ágazat ifjúságpolitikai koncepciójának marketingszemléletű bemutatása a KatonaSuli programon keresztül*. Diplomadolgozat. Szent István Egyetem Marketing Intézet.
- VARTMAN György (mk. Órnagy): Bevezető. In *Tanári kézikönyv a Katonai alapismeretek című tankönyvhöz*. OKKER Kiadó, Budapest. 2006. ISBN 963 8000 15 X.